ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 107, Ağustos 2020, s. 283-308

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.44388>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

21.06.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29.08.2020

Arş. Gör. Ecem Naz NAZLIER KESER

Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet - Sosyal Bilimler
ecemnazlier@gmail.com

Esra CEYLAN

Sosyal Hizmet Uzmanı
esraceyllan@gmail.com

Derya ORAL

Sosyal Hizmet Uzmanı
deryaoral52@gmail.com

YAŞLILARA SUNULAN HİZMETLERİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER YAŞLILIK İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE YAŞLILARIN GÖZÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ

Öz

Araştırma, Türkiye'deki yaşlı bireylerin BM Yaşlılık İlkeleri kapsamındaki görüşlerini öğrenmeyi ve bu konudaki ileriye dönük çözümlerin ortaya konulmasını problem edinmiştir. Ülkemizde artan yaşlı nüfusu, yaşlılara sunulan hizmetlerin evrensel standartlarda sorgulanma ihtiyacını doğurmuş ve bu araştırmanın amacını oluşturmuştur. Bu araştırmanın genel amacı, yaşlılara sunulan hizmetlerin BM Yaşlılık İlkeleri çerçevesinde yaşlıların gözünden değerlendirmektir. Çalışma Ankara ilinin Çankaya ilçesinde ikamet eden 60 yaş ve üstü 102 yaşlı katılımcı ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada yaşlı bireylerin sahip oldukları haklarla ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Yaşlılara verilen hizmetler ise Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri'nden hareketle yeterli düzeyde değildir. Yaşlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar arttırılmalıdır. Kendi ihtiyaç ve isteklerine yönelik mevcut düzenlerinde saygın bir şekilde yaşamaları desteklenmelidir. Yaşlı bireylerin, kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve kendilerini ilgilendiren konularda

katılımlarının sağlanabilmesi için onlara fırsatlar sunulmalı ve sahip oldukları haklar ile ilgili bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. Benzer bir araştırmanın derinlemesine bilgi elde etmek amacı ile nitel araştırma yöntemi ile de gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri, Bağımsızlık İlkesi, Katılım İlkesi, Bakım İlkesi, Kendini Gerçekleştirme ve İtibar İlkesi.

EVALUATION OF THE SERVICES PROVIDED FOR THE ELDERLY PEOPLE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE UNITED NATIONS' PRINCIPLES OF AGING: THE EXAMPLE OF ANKARA

Abstract

This research aims to learn the views of the elderly people in Turkey on the UN principles of the elderly and it also aims to provide forward-looking solutions on this subject. The increasing elderly population in our country has created the need to question the services offered to the elderly at universal standards and it became the purpose of this research. The general purpose of this research is to evaluate the services provided to the elderly through the eyes of the elderly within the framework of the UN Aging Principles. The study was carried out with 102 seniors aged 60 and over who were living in Çankaya, Ankara. In the research, it was observed that elderly individuals do not have sufficient information about the rights they have. The services provided to the elderly are not sufficient based on the United Nations Aging Principles. Studies with regard to meeting the basic needs of elderly individuals should be increased. They should be encouraged to live respectably in the current order of their own needs and wishes. Opportunities should be provided for older individuals to realize themselves and to participate in matters that concern them and their awareness should be raised about their rights. It is recommended that similar research should be carried out with the qualitative research method in order to obtain in-depth information.

Keywords: United Nations Aging Principles, Independence Principle, Participation Principle, Care Principle, Self-Realization and Reputation Principle

GİRİŞ

Yaşlılık; bireyin fiziksel ve bilişsel yönden gerileme yaşadığı, sağlığın, üretkenliğin, yakın ilişkilerin, sosyal yaşamda hareketliliğin azaldığı ve bu döneme özgü sorunların yaşandığı evredir (Konak ve Çiğdem, 2005). Yaşlılık döneminde vücutta yavaşlama, hareketlerde zorlanma görülmesine karşın yaşlı birey yaşlandığında, edindiği yaşam deneyimleri ve bilgi birikimiyle diğer insanlar için yol gösterici olmaktadır. Ayrıca algı, öğrenme, kişilik özelliklerindeki değişimler yaşlılığın psikolojik etkilerinin de olduğunu göstermektedir (Yahyaoğlu, 2013). Bu doğrultuda yaşlılığın sosyal, psikolojik, fizyolojik ve biyolojik boyutta yaşandığını söylemek mümkündür.

Bu noktada yaşlılıkla ilgili bazı tanımlamalar yapmak faydalıdır. Türk Dil Kurumu [TDK] tanımına göre yaş, doğuştan içinde bulunan zamana kadar geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman dilimidir (2018).

Yaşlı; Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 3 aşamada ele alınmaktadır. 45-59 yaş arasındaki bireyler orta yaşlı olarak sınıflandırılırken, 60-74 yaş arasındaki bireyler yaşlı olarak tanımlanmaktadır. 75 yaş ve üstü bireyler ise ileri yaşlı olarak sınıflandırılır. Bu sınıflandırmaya göre 60 yaş üzerindeki bireyler yaşlı olarak kabul edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2018). Yaşlanma ise işlevsel değişiklikleri barındıran evrensel bir süreçtir. Sosyo-kültürel yaşlanma emeklilik, toplumsal olaylara bakış, kayıplarla başa çıkma ve ölüm yaklaşımları içeren sosyalizasyon olarak tanımlanır (Özben, 2008). Bu tanımlamalardan hareketle; yaşlanmanın her birey, aile, toplum için aynı anlamlara gelmediği ve yaşlanan bireyin içinde bulunduğu biyopsikososyal süreçlerden etkilendiği söylenebilir.

Son yıllarda tedavisi olmayan hastalıkların tedavisinin bulunması ile ortaya çıkan tıbbi gelişmeler, hastalıkların belirtilerinin erken evrelerde fark edilmesi ve doğal risklere karşı ülkelerin aldıkları önlemlerin daha işlevsel hale gelmesi gibi durumların bir sonucu olarak ortalama yaşam ömrü dünya genelinde artmıştır.

Türkiye'de de ortalama yaşam ömrünün arttığı ve önümüzdeki yıllarda artmaya devam edeceği düşünülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nden elde edilen verilere göre 2012 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus 5.7 milyondur. Bu nüfusun toplam nüfusa oranı ise %7.5'tir. 2023 yılına gelindiğinde ise 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfusa oranının %10,2'ye yükseleceği öngörülmektedir. Demografik göstergelerin bu yöndeki eğilimini devam ettirmesi durumunda Türkiye nüfusu hızlı bir şekilde yaşlanmayı sürdürecektir. 2023 yılına gelindiğinde ise Türkiye nüfusunun yarısının 34 yaşın üzerinde olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2019). TÜİK 2016-2018 Hayat Tabloları verilerine göre; doğuştan beklenen yaşam süresi Türkiye geneli için 78,3 yıl, erkekler için 75,6 yıl ve kadınlar için 81 yıl olmuştur. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler sınıflandırmasında Türkiye 167 ülke içerisinde 66. Sıradadır (TÜİK, 2019).

1.1. Yaşlılık ve Yaşlanmanın Tarihsel Boyutu

Sanayileşme ve sanayileşmenin kaçınılmaz sonucu modernite ve kentleşmeyle birlikte her bireyin ekonomik hayata katkı sağlaması ve ekonomik hayattaki rolü önem kazanmıştır. Kentleşmeyle birlikte köyden kente göç geniş ailenin çekirdek aile yapısına dönüşmesi durumunu doğurmuştur. Bu durum yaşlı bireylerin aile içindeki statüsünü değiştirmiştir ve bağımlı nüfus olarak etiketlenen yaşlı nüfusu ortaya çıkarmıştır. Çağın değişmesi ile birlikte de deneyim sahibi, bilge yaşlı algısı eski önemini yitirmiştir. Yeni teknolojinin kullanımı eskiye dayalı bilgiye olan ihtiyacı azaltmış ve eskinin bilgisini yetersiz hale getirmiştir. Bu da yaşlı bireylerin aile ya da toplum içinde değer ve statü kaybına uğramasına yol açmıştır (Kalaycıoğlu, Tol, Küçükkural ve Kurtuluş, 2003, s. 9; Arpacı, 2016, s. 4; Köroğlu ve Köroğlu, 2016).

Geleneksel dünyanın aksine modernitenin yaşlılık söylemi genel olarak negatiftir. Kapitalist düzende bireyler ürettiklerini tüketmekle konumlandırılır. Üretime katkıda bulunamayan, ailenin bakımına muhtaç, devletin desteğine ihtiyaç duyan, gelişen ve değişen dünyaya ayak uyduramayan yaşlılar bu sistem için bilgeliğini ve saygınlığını yitirmiştir. Simon de Beauvoir'a göre (1970, s. 216); "Modern dünyanın yaşlısı tarihin akışındaki hıza dayanamayarak daha sağlıklı yerindeyken geçmişine terk edilmiş, toplum tarafından sahip olduğu bilgi hazinesi değersizleştirilmiştir." (Öztek ve Kubilay 2008). Bu bağlamda değişen ve gelişen teknolojik şartların toplum yapısı ve yaşlı bireylerin konumu üzerinde belirleyici bir etkisinin olduğu görülmektedir. Modern toplumlar nezdinde önceki dönemlerde bir yaşlının ölümü bir kütüphane veya üniversite ile eşdeğer bir kayıp olarak nitelendirilirken şu an ki dönemde yaşlılık üretkenliği bitmiş, bakım ihtiyacı olan bireyler olarak görülmektedir (Vardar, 2016, s.20).

Mavili (2015, s. 6), modernite ile birlikte ortaya çıkan toplumsal yapının yaşlılık dönemi ile ilgili sorunları küresel bir ölçekte benzeşen boyutlara taşıdığını söyler. Böylece dünya genelinde, modernite ile birlikte yaşlıların aile ve toplum içerisinde değişen statüsünün ve konumunun yanı sıra değişen aile yapılarının bir sonucu olarak yaşlıların bakım ihtiyacının profesyonellerce karşılanması anlayışı da gelişmiştir. Bu nedenle modern toplumlarda ailelerin bu ihtiyaçları devletin ve özel kuruluşların yaşlılara yönelik hizmet üretmesine neden olmuştur ve aileler bu bakım ve diğer hizmetlere yönelmişlerdir

İçinde bulunduğumu yüzyıla kadar yalnızca imkânlarla erişimi yüksek ve şanslı olanların erişebildiği yaşam dilimi olarak tanımlanan yaşlılık, günümüzde olağandışı durumların dışında hemen herkesin deneyimleyebildiği bir süreç haline gelmiştir. Bu durum yaşlılar için yalnızca bakım konusunun değil, yaşam kalitesinin de gözetilmesini gerekli hale getirmiştir. Mevcut yaşam süresinin ve kalitesinin artması başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyada, yaşlılara yönelik hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik gereksinimleri ortaya çıkarmıştır. Ülkeler sağlıklı elverişli olmayan kişilere rehabilitasyon desteğinin yanı sıra yaşlıların hayat kalitesini ve standartlarını yükseltmeye yönelik çabalarını artırmıştır. Gelecekte popülasyonları ve toplum içindeki oranları daha da artacak olan yaşlılara yönelik her hizmet, sorunların önüne geçilmesinde ve çözümlerinin kolaylaştırılmasında birer adımdır.

1.2. Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Anayasal Düzenlemeler ve Hizmetler

Türkiye’de 1982 Anayasasının 61. Maddesi yaşlılara yönelik olup, bu maddede “Yaşlılar devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir” hükmü bulunmaktadır (T.C. 1982 Anayasası, 1982). Bu madde ile birlikte Türkiye Anayasasında yaşlılara yönelik hakların ve hizmetlerin anayasal bir zemine oturtularak güvence altına alındığı görülmektedir.

Sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korumaya, bakıma, desteğe, yardıma ihtiyacı olan yaşlılara devletin kontrolünde bir hizmet sunma amacıyla, Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında huzurevleri kurulmaya başlanmıştır. Bu hizmetin yanı sıra yaşlı dayanışma merkezi, evde bakım hizmetleri, yaşlılık maaşı gibi hizmetler de uygulamaya konulmuştur (Konak ve Çiğdem, 2005, s.23-63).

İlgili kanunda “Huzurevleri; muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır. Aynı kanunla “bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlayan becerileri kazandırmak veya bu becerileri kazanmayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları, bakım ve iyileştirme merkezleri” olarak adlandırılmıştır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). Kanun ile birlikte ilk huzurevi Konya’da, 1966 yılında açılmıştır (Geriatik Bilimler Araştırma Merkezi, 2001).

Türkiye’de evde bakım uygulamalarının başlangıcı ise 1993 yılına dayanmaktadır. Evde bakım hizmeti Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nce birkaç pilot ilde (Ankara, Adana, İzmir ve İstanbul) uygulanmış ancak devam ettirilmemiştir. Bu etkili olmayan girişimin ardından 12 yıl sonra Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik 10 Mart 2005 tarih ve 25751 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve böylece özel sektör tarafından yürütülen uygulamalar disipline edilmiştir. Sağlık Bakanlığı’nca Sunulan Evde

Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge ise 01.02.2010 tarihinde yürürlüğe konulmuştur (AÇSHB, 2019; Sağlık Bakanlığı, 2016). Evde bakım uygulamaları yaşlı bireylerin ve bakım veren ailelerinin ev ortamında bakım desteği almasını ifade ederken, evde sağlık hizmetleri ise rutin kontrol ve tetkiklerin yaşlı bireylerin kendi ev ortamlarında yapılması anlayışından hareketle uygulanmaktadır (Nazlier Keser, 2020, s. 310).

2007 yılında kabul edilen 5579 “SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu) Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile gündüzlü bakım ve evde bakım hizmetleri ile bu hizmetlerin yürütüleceği yaşlı hizmet merkezlerinin açılmasına yönelik ilgili maddeler kamuoyu ile paylaşılmıştır. 2008 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik yaşlılara yönelik gündüzlü bakım vermek amacıyla çıkartılmıştır. Ankara, Çanakkale, Eskişehir ve İzmir’deki yaşlı dayanışma merkezleri kapatılmış, Yaşlı Hizmet Merkezi olarak 08.01.2009 tarihinde yeniden hizmete açılmıştır. Bu sayede yaşlıların evde bakımları ve dolayısıyla yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır. Günümüzde ise Türkiye’de hizmet veren yalnızca 38 yaşlı yaşam evi bulunmaktadır (AÇSHB, 2019, s. 23).

Türkiye’de ise 2015 yılında Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020) oluşturulmuştur. Eylem planının temel stratejileri arasında; yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi, yaşlıların risklerden korunması, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması ve izleme ve değerlendirme müdahalelerinin güçlendirilmesine yönelik ilkeler yer almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2015).

Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmet sunan kuruluşların sayıca yetersiz olması, özel kuruluşların ücretlerinin yüksek oluşu ile kurum bakımı talebi olan bireylerden kurum ücretlerinin tamamının talep edilmesi ve devletin bu konudaki güvence sağlama düzeyinin istendik boyutlarda olmaması hizmetlerin sorunlu taraflarını oluşturmaktadır. Evde sağlık ve evde bakım hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar ise bakım ihtiyacı olan bireylerin evde bakılabilecekken, hastane ya da iyileştirme merkezlerine başvurmaya neden olmaktadır. Ayrıca bakım verenlerin bakım verme konusundaki bilgilerinin yetersiz olması, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini düşürmektedir (Subaşı, 2001).

Yirmi dört saat bakım gerektiren yatılı kurum talebinin yanı sıra yaşlıların ve onlara bakım veren ailelerinin en büyük taleplerinden biri yaşlıların sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve onların izole edilmelerini engellemek amacıyla gündüzlü bakım veren kurumların açılması yönündedir. Yatılı kurum bakımına gereksinim duymayan, her sosyoekonomik düzeydeki yaşlı bireyler için bu alternatif kurum bakım yönteminin yaygınlaştırılması önemli bir gelişme olacaktır.

Yaşlı bireylere yönelik hizmetlerin hak temelli yürütülebilmesi için bu bireylerin hakları ile ilgili bilinçlendirilmesi ve hak arama motivasyonlarının yükseltilmesi önemlidir. Yaşlıların haklarının görünür olmasını sağlayan ilk gelişme 1982 yılında BM tarafından gerçekleştirilen 1.Uluslararası Yaşlanma Asamblesi ile olmuştur. Bu asamblede yaşlılara yönelik insan hakları ve temel özgürlük kapsamında önemli maddeler oluşturulmuştur. Böylece yaşlı bireylerin aktif yaşlanması ve yaşlılık döneminde yaşam kalitesinin düşmemesi hedeflenmiştir. Asamble sonucunda BM Yaşlılık ilkeleri oluşturulmuştur. BM Yaşlılık İlkeleri maddeleri bir sonraki başlıkta ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1.3. BM Yaşlılık İlkeleri

Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı temelinde hazırlanmış olan Yaşlı Bireylere İlişkin Birleşmiş Milletler İlkeleri 16 Aralık 1991’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. İlkeler şöyledir:

Bağımsızlık İlkesi kapsamında;

- ✚ Yaşlı bireylerin yeterli gıda, su, barınak, giysi ve sağlık hizmetlerine erişimi kendi çabalarıyla birlikte aile ve toplumun da desteği alınarak sağlanmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireylerin çalışma imkânlarına ve gelir sağlayan fırsatlara erişimi artırılmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireyler iş gücünden ne zaman ve ne kadar sürede çekileceğine dair karar alma aşamalarına dâhil olmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireylerin kişisel tercihlerine uygun eğitim ve öğretim programlarına erişimi sağlanmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireyler tercihlerine ve değişken toplum koşullarına uygun güvenli ortamlarda yaşayabilmeli, yaşlı bireylere bu ortamlarda kapasitelerini artırıcı fırsatlar sunulmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireyler evlerinde veya bakım gördükleri ortamda olabildiğince uzun süre ikamet edebilmelidir.

Katılım İlkesi kapsamında;

- ✚ Yaşlı bireyler toplumla entegre olmalıdır. Refahlarını doğrudan etkileyen politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına aktif olarak katılımları sağlanmalı; bilgi ve becerilerini genç nesillerle paylaşabilecekleri ortam yaratılmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireylerin topluma hizmet edebilmeleri için onlara gerekli olanaklar sağlanıp, fırsatlar yaratılmalıdır. Yaşlı bireyler kendi yetenek ve isteklerine uygun olarak kendilerini geliştirebilmelidirler. İlgi alanlarına uygun, gönüllü çalışmalarda yer alabilmelidir.
- ✚ Yaşlı bireyler hak arama mücadelelerinde yer alabilmeli ve ilgili dernek çalışmalarını başlatabilmeli ya da çalışmalara dahil olabilmelidir.

Bakım İlkesi kapsamında;

- ✚ Yaşlı bireyler, toplumsal normlara ve değer yargılarına uygun olarak aile ve toplumun bakım ve korumasından faydalanmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireyler, fiziksel, zihinsel ve duygusal refah düzeylerinin en iyi şekilde korunmasına veya yeniden kazanılmasına erişebilmelidir. Yaşlı bireyler, hastalığın başlangıcını önlemeye veya geciktirmeye yardımcı olmak için gerekli sağlık hizmetlerine ulaşabilmelidir.
- ✚ Yaşlı bireylerin özerkliklerini, korunmalarını ve bakımlarını artırmak için sosyal ve yasal hizmetlere erişimi olmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireyler, insancıl ve güvenli bir ortamda korunma, rehabilitasyon, sosyal ve zihinsel fayda sağlayan uygun kurumsal bakımdan yararlanabilmelidir.
- ✚ Yaşlı bireylerin, itibarlarına, inançlarına, ihtiyaçlarına ve mahremiyetlerine tam saygı gösterilmelidir. Yaşlı bireyler bakımları ve bakımlarının kalitesi hakkında karar verme

hakkı dâhil olmak üzere, herhangi bir sığınma evinde, bakım veya tedavi tesisinde ikamet ederken insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanabilmelidir.

Kendini Gerçekleştirme İlkesi kapsamında;

- ✚ Yaşlı bireyler potansiyellerinin tam olarak gelişmesi için fırsatlar arayabilmelidir.
- ✚ Yaşlı bireyler toplumun eğitim ve kültürel hizmetlerinden, manevi ve eğlence kaynaklarından yararlanabilmelidir.

İtibar İlkesi kapsamında;

- ✚ Yaşlı bireylere toplum içinde itibar ve saygı gösterilmelidir.
- ✚ Yaşlı bireylerin haysiyet ve güvenlik içinde yaşayabilmeleri için sömürü, fiziksel veya zihinsel istismardan korunması gözetilmelidir.
- ✚ Yaşlılar bireylere yaş, cinsiyet, ırksal veya etnik köken, engellilik veya diğer statülerden bağımsız olarak adil davranılmalıdır.
- ✚ Yaşlı bireylere yönelik hizmetler, ekonomik düzeylerine bağlı olmaksızın onlara sunulmalıdır.

(United Nations Principles for Older Persons, 1991; AÇSHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014)

Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Nüfusta yaşanan bu değişim birtakım ihtiyaçlar ve problemler doğurmuştur. Bunların neticesinde ülkeler tarafından yaşlıların yaşadığı problemlere yönelik bazı önlemler alınmış ve birtakım hizmetler sunulmuştur. Birleşmiş Milletlerin (BM) bu konuda yayınladığı ve ülkelerden uyulmasını istediği hizmetlerden bahsettiği ilkeler, ölçütler ve beklentiler mevcuttur. BM Yaşlılık İlkelerini benimsemiş bir ülke olarak Türkiye’de yaşlıların aldığı hizmetleri bu kapsamda değerlendirmesi oldukça önemlidir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek amacıyla; bu çalışmada, Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmetler BM Yaşlılık İlkeleri temelinde yaşlıların bakış açısından değerlendirilmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Türkiye’nin artan yaşlı nüfusu, yaşlılara verilen hizmetlerin evrensel standartlarda sorgulanma ihtiyacını doğurmuştur ve bu ihtiyaç araştırmanın yapılma nedenini oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, BM Yaşlılık İlkeleri kapsamında yaşlılara garanti edilen hakları yaşlıların bakış açısıyla değerlendirmektir. Diğer bir amaç noksanlıkları, düzenlenmesi gereken noktaları birebir yaşlıların bakış açısından öğrenmek ve buna yönelik çözüm önerileri geliştirme gayesidir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Türkiye’de yaşlılara sunulan hizmetleri BM Yaşlılık İlkeleri perspektifiyle değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmada araştırılan konuya ilişkin evreni temsil edecek örneklemden sayısal veriler elde edilmektedir. Çeliköz (2014) nicel araştırmayı; olgu ve olayların test, gözlem ve deney yoluyla nesnel bir şekilde bulgulara ulaşan araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda nicel araştırma; “ne kadar, ne sıklıkta?” gibi sayısal verilere ulaşılması amacıyla sorular üzerinden giderek araştırma ve araştırmanın konusu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Nicel araştırma, değişkenlerin saptanıp bunlar arasındaki ilişkilerin sayısal ifadelerle ölçülebilir, nesnel, sebep-sonuç ilişkisi şeklinde okunabilen ya da yorumlanabilen forma getirilmesidir. Diğer bir deyişle, nicel araştırma istatistiksel bilgiyi elde edip, bu bilgiyi büyük resmi görmekte kullanarak genelleştirilebilir bilgi elde etmektir. Nicel araştırmada veri toplama yapılmadan önce ölçüm araçlarının belirli bir standarda oturtulması gereklidir. Sınırlı sayıda soru ile en fazla ölçülebilir veri elde etmek hedeflenir (Ekiz, 2003; Patton, 2014; Mazlum, 2017; Akarsu ve Akarsu, 2019).

3.2. Evren ve Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evreni, Ankara’da yaşamakta olan yaşlılardır. Ankara ilinin Çankaya ilçesinde ikamet eden 60 yaş üstü 102 yaşlı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde görüşülecek katılımcıların 60 yaş ve üstünde olması, Çankaya ilinde ikamet etmesi gibi bazı kriterler belirlenmiştir. Bu seçim yapılırken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik ve olanaklar göz önünde bulundurularak örneklem Çankaya bölgesi olarak seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formu; katılımcıların tanıtıcı bilgileri, katılımcıların aile ve konut özellikleri, katılımcıların sağlık durumu ve katılımcıların BM Yaşlılık İlkeleri Çerçevesinde Uygulamalara İlişkin Değerlendirmeleri olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Uygulamaları değerlendirme soruları literatür taraması doğrultusunda hazırlanmıştır. Hazırlanan form 6 yaşlıya ön deneme amaçlı uygulanmış, bu uygulamanın ardından işlevsiz ya da anlaşılması zor sorularda değişiklik yapılmıştır. Deneme görüşmesinin ardından form son halini almıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bulguları; katılımcıların tanıtıcı bilgileri, aile ve konut özellikleri, sağlık, bakım ve aktivite durumları ve katılımcıların BM Yaşlılık İlkeleri Çerçevesinde Uygulamalara İlişkin Değerlendirmeleri olmak üzere iki bölümde aktarılmıştır.

4.1. Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Tablo 1: Sosyo-Demografik Özellikler

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Yaş	60-65	26	25
	66-70	44	43
	71-75	20	20
	76-80	4	4
	81-85	6	6
	86-90	2	2
	Toplam	102	100

Cinsiyet	Kadın	41	40
	Erkek	61	60
	Toplam	102	100
Medeni Hal	Evli	65	64
	Bekâr	29	28
	Boşanmış	8	8
	Toplam	102	100
Eğitim	Okur-yazar	9	9
	İlkokul	27	26
	Ortaokul	14	14
	Lise	28	27
	Üniversite/yüksekokul	24	24
	Toplam	102	100
Meslek	Çalışmıyor	23	22
	Emekli	56	55
	İşçi (Özel sektör, serbest. m)	11	11
	Memur	3	3
	Diğer	9	9
	Toplam	102	100
Gelir -gider	Gelir giderinden az	39	38
	Gelir gideri ile denk	50	49
	Gelir giderinden fazla	13	13
	Toplam	102	100

Araştırmaya katılan 102 katılımcının %25'i 60-65, %43'ü 66-70, %20'si 71-75, %4'ü 76-80, %6'sı 81-85, %2'si 86-90 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %40'ının kadın, %60'ının erkek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %64'ünün evli, %28'inin bekâr, %8'inin de boşanmış olduğu görülmüştür. Araştırmamıza katılan katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %9'u okur-yazar, %26'sı ilköğretim, %14'ü ortaokul, %27'si lise, %24'ü ise üniversite/yüksekokul olduğu görülmüştür. Araştırmamıza katılan katılımcıların meslek durumları incelendiğinde ise %22'sinin çalışmıyor, %55'inin emekli, %11'inin işçi (özel sektör, serbest meslek), %3'ünün memur, %9'unun diğer meslek gruplarına dâhil olduğu görülmüştür. Araştırmaya

katılan katılımcıların gelir gider durumlarına bakıldığında %38'i gelir giderden az, %49'ı gelir gidere denk, %13'ünün ise gelir giderden fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Aile ve Konut Bilgileri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Çocuk Sahibi Olma	Evet	96	94
	Hayır	6	6
	Toplam	102	100
Çocuk Sayısı	0-3	76	74
	4-7	24	24
	8-11	2	2
	Toplam	102	100
Kardeş Sayısı	0-3	39	38
	4-7	58	57
	8-11	5	5
	Toplam	102	100
Evde Yaşayan Kişi Sayısı	0-5	94	92
	6-10	8	8
	Toplam	102	100
Konut Tipi	Gecekondu	1	1
	Apartman Dairesi	86	84
	Müstakil Ev	9	9
	Yatılı Bakım Kuruluşu	6	6
	Toplam	102	100
Evde Kiminle Yaşandığı	Yalnız	27	26
	Eşiyle	44	43
	Çocuklarıyla	4	4
	Eş ve Çocuklarıyla	21	21
	Diğer	6	6
	Toplam	102	100

Katılımcıların tamamına yakınının (%94) çocuk sahibi olduğu, %6'sının ise çocuk sahibi olmadığı görülmektedir. Katılımcıların çocuk sayıları kategorilere ayrılmıştır. Araştırmaya katılan 102 katılımcının %74'ü 0-3, %24'ü 4-7, %2'si 8-11 arası çocuğa sahiptir. Kardeş sayısı değişkenine bakıldığında, katılımcıların %38'i 0-3, %57'si 4-7, %5'i ise 8-11 arasında

kardeşinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların %92'si evinde 0-5 kişi, %8'inin evinde ise 6-10 kişi yaşamaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında katılımcıların konut tipi değişkeninde %1'inin gecekonduda, %84'ünün apartman dairesinde, %9'unun müstakil evde, %6'sının yatılı bakım kuruluşunda yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %26'sı evinde yalnız, %43'ü eşile, %4'ü çocuklarıyla, %21'i eş ve çocuklarıyla yaşamaktadır. Katılımcıların %6'sının ise diğer seçeneğini işaretlemiş olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Sağlık-Bakım Durumu ve Aktivite Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Sağlık Durumu	Çok İyi	6	6
	İyi	31	30
	Orta	44	43
	Kötü	19	19
	Çok Kötü	2	2
	Toplam	102	100
Kronik Rahatsızlık	Evet	60	59
	Hayır	42	41
	Toplam	102	100
Düzenli İlaç Kullanımı	Evet	71	70
	Hayır	31	30
	Toplam	102	100
Sağlık Güvencesi	Evet	98	96
	Hayır	4	4
	Toplam	102	100
Bir Günü Nerede Geçirildiği	Hep Evde	16	16
	Çoğunlukla Evde	31	30
	Yarı Evde Yarı Dışarıda	40	39
	Çoğunlukla Dışarıda	15	15
	Toplam	102	100
Yapılan Günlük Aktiviteler			
Kitap-Gazete Okuma	Evet	30	29
	Hayır	72	71
	Toplam	102	100
Yürüyüş	Evet	35	34
	Hayır	67	66

	Toplam	102	100
TV-Radyo	Evet	61	60
	Hayır	41	40
	Toplam	102	100
Arkadaş-Akraba Ziyareti	Evet	23	22
	Hayır	79	78
	Toplam	102	100
İbadet	Evet	12	12
	Hayır	90	88
	Toplam	102	100
El işi	Evet	9	9
	Hayır	93	91
	Toplam	102	100
Bahçe/Tarla	Evet	10	10
	Hayır	92	90
	Toplam	102	100
Diğer	Evet	20	20
	Hayır	82	80
	Toplam	102	100

Araştırmaya katılan 102 kişiden sağlık durumu değişkenine bakıldığında katılımcıların sağlık durumlarını %6 oranında çok iyi, %30 oranında iyi, %43 oranında orta, %19 oranında kötü ve %2 oranında çok kötü olarak değerlendirdiği görülmektedir. Kronik rahatsızlık değişkenine göre katılan kişilerin %59'unun kronik rahatsızlığının bulunduğunu, %41'inin ise herhangi bir kronik rahatsızlığa sahip olmadığını ifade ettiği saptanmıştır. Düzenli ilaç kullanımı ile soruya ise %70'i ilaç kullandığı yanıtını verirken, %30'u düzenli ilaç kullanmadığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin %96'sı sağlık güvencesine sahipken %4'ü sağlık güvencesine sahip değildir.

Katılımcıların %16'sı gününü hep evde, %30'u çoğunlukla evde, %39'u yarı evde yarı dışarıda vakit geçirirken %15'i vaktini çoğunlukla dışarıda geçirmektedir.

Katılımcıların günlük aktivite değişkenine bakıldığında %29'u kitap ve gazete okumaktadır. %34'ü yürüyüş yapmayı tercih ederken %60'ı televizyon ve radyo kullanmaktadır. %22'si arkadaş/akraba ziyaretinde bulunmaktadır. %12'si ibadet ederken %9'u el işi ile uğraşmaktadır ve %10'u bahçe/tarla ile ilgilenmektedir. Son olarak katılımcıların %20'si tabloda belirtilmeyen aktivitelerle uğraştığını belirtmiştir.

4.2. Katılımcıların BM Yaşlılık İlkelerine İlişkin Görüşleri

Tablo 4: Yaşlıların Bağımsızlık İlkesine İlişkin Görüşleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Bulunduğu çevrede kendini güvenli hissetme	Evet	68	67
	Kararsızım	13	13
	Hayır	21	20
	Toplam	102	100
Yaşadığı çevrede kendini geliştirebileceği fırsatların sunulması	Evet	31	30
	Kararsızım	24	24
	Hayır	47	46
	Toplam	102	100
Barınma, beslenme, giyim gibi temel gereksinimlerini karşılayabilme	Evet	71	70
	Kararsızım	10	10
	Hayır	21	20
	Toplam	102	100
Yeterli beslenme, barınma, giyecek ve sağlık hizmetlerine erişebilme	Evet	83	81
	Kararsızım	6	6
	Hayır	13	13
	Toplam	102	100
Çalışma fırsatına sahip ve çalışabilir durumda olup çalışma hayatına devam etmek isteme	Evet	64	63
	Kararsızım	18	17
	Hayır	20	20
	Toplam	102	100
Yaşanılan ortamın kişisel tercihlere uygunluğu	Evet	54	53
	Kararsızım	19	19
	Hayır	29	28
	Toplam	102	100
Sosyal destek (aile desteği, toplumsal destek vb.) alma durumu	Evet	46	45
	Kararsızım	7	7
	Hayır	49	48
	Toplam	102	100
Devletten gelir yardımı alma durumu (Emekli maaşı dışında)	Evet	8	8
	Kararsızım	0	0

	Hayır	94	92
	Toplam	102	100
Kendi kendine yetilemediği noktada destek almaya açıklık	Evet	78	76
	Kararsızım	11	11
	Hayır	13	13
	Toplam	102	100
Yaşamını sürdürebilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek hak ve hizmetlere sahip olduğunu düşünme	Evet	50	49
	Kararsızım	12	12
	Hayır	40	39
	Toplam	102	100

Bulunulan çevrede kendini güvenli hissetme sorusuna katılımcıların %67'si evet, %13'si kararsızım, %20'si hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %30'u yaşanılan çevrede kendilerini geliştirebilecekleri fırsatların kendilerine sunulduğunu düşünürken, %24'ü kararsız olduğunu ifade etmiş, %46'sı tarafından ise bu soruya hayır yanıtı verilmiştir. Katılımcıların %70'i barınma, beslenme, giyim gibi temel gereksinimlerini karşılayacak gelire sahip olduklarını belirtirken, %10'u kararsız, %20'si tarafından ise yeterli gelire sahip olmadığı belirtilmiştir. Yeterli beslenme, barınma, giyecek ve sağlık hizmetlerine erişebilme katılımcıların %81'i evet, %6'sı kararsızım, %13'ü hayır cevabını vermiştir.

Bu araştırmada temel gereksinimlerin karşılayacak koşulda olan yaşlıların oranının karşılayamayanlara oranla yüksek olduğu görülmektedir. Ancak 2012 yılında “Ankara’da yaşlı yoksunluğu; ekonomik sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının analizi” adlı çalışmayı yürüten Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin 65 yaş üzeri bireylerle yürüttüğü çalışmaya göre 2522 yaşlı bireyden 1203’ü maddi yetersizlikler yaşadığını ifade etmiştir. 1256’sının temel ihtiyaçlarından olan giyinme ihtiyacına yeterli bütçe ayıramadıkları saptanmıştır. Yapılan çalışmada yaşlı bireylerden ekonomik koşullarını iyi, orta, kötü olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen verilere göre ekonomik koşullarını; 1316 kişi orta, 681 kişi kötü ve 525 kişi iyi olarak değerlendirmiştir (Özel İhtisas Komisyonu, 2018). Bu araştırma sonucundan hareketle, yaşlıların temel gereksinimlerinin karşılanması konusunda bir genellemeye gitmenin oldukça zor olduğu söylenebilir.

Katılımcıların %63’ü çalışma fırsatına sahip ve çalışabilir durumda olup çalışma hayatına devam etmek isterken, %17’si kararsız, %20’si ise çalışma hayatına devam etmek istememektedir. Katılımcıların %53’ü yaşadığı ortamın kişisel tercihlerine uygun olduğunu düşünürken, %19’u kararsızdır, %28’i ise soruya hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %45’i sosyal destek (aile desteği, toplumsal destek vb.) aldığını ifade ederken, %7’si kararsız olduğunu belirtmiş, %48’i hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %8’i devletten gelir yardımı alırken (emekli maaşı dışında), %92’si gelir yardımı almadığını ifade etmiştir. Kararsız olan katılımcı ise bulunmamaktadır. Katılımcıların %76’sı kendi kendine yetemediği noktada destek almaya açıkken, %11’i kararsız, %13’ü destek almaya açık değildir. Katılımcıların %49’u yaşamını sürdürebilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek hak ve hizmetlere sahip olduğunu düşünürken, katılımcıların %12’si kararsız, %39’u ise hak ve hizmetlere sahip olmadığını düşünmektedir.

BM Yaşlılık İlkeleriyle ilgili en güncel çalışmalardan biri olan Buz, Ertan Koçak ve Gözen (2018)'in çalışmasında “bağımsız yaşam ilkesi” ile alakalı yaşlı bireyler ile çalışan meslek elemanları yaşlıların yarısının kendi ev ve aile ortamında kalmak istediklerini, mecbur kalmadıkça kurum bakımını tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu durum yaşlıların yerinde yaşlanmak, bağımsız yaşam sürdürme istediğinin göstergesidir ve buna yönelik politika beklentileri söz konusudur. Çalışmada yaşlıların temel ihtiyaçlarını karşılamak için %41 gibi büyük bir oranla aile üyelerinden ve çevrelerinden destek aldıkları belirlenmiştir ve bu durum yaşlıların bağımsız yaşamla ilgili yaşadığı zorlukları da ortaya koymuştur. Beslenme, barınma ve giyinme gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamak için dahi aile ve çevrelerinden destek alması gereken yaşlılar için bağımsız yaşam şartlarını olgunlaştırmak zorlaşmaktadır. Aynı çalışmada yaşam alanının kendi tercihiyle ev ortamı olduğunu ve bağımsız yaşamını sürdürebilenlerin oranının %11 olduğu görülmüştür. Bu durum yaşlıların yaşadıkları çevrenin güvenli olmadığını, kendi istekleri çerçevesinde karar vermediklerini, güvencelerinin olmadığını, çevresel tehditlere açık olduklarını göstermektedir. En nihayetinde temel ihtiyaçlar ve en temel hakları olan güvenli çevrede ikamet etme, barınma hakları çerçevesinde kurumsal düzenlemelere, politika önceliklerine olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Yaşlıların bağımsız yaşama istekleri onların yaşam memnuniyetlerini de etkilemektedir. Aslan'ın (2004) Ankara ilinde yaptığı araştırmada; yaşlılar hayatlarından memnuniyet düzeylerini %14.0 “çok memnun”, %62.0 “oldukça memnun”, %21 “az memnun”, %3 ise “hiç memnun değil” olarak bildirmişlerdir. Hayatlarından memnun olmama sebeplerine ise %42.0'si yalnızlık, %29.0'u yaşlılık, %17.0'si sağlık problemleri, %12'si ise kendisine bakamama cevaplarını vermişlerdir. Ancak Aslan'ın araştırma bulgusundan farklı olarak Tufan (2006) ve Bilir (2004)'in araştırma sonuçlarına göre yaşlıların geleceğe umutsuz baktıkları görülmüştür. Yaşlı bireyler yaşlanmayı soyutlanmak ya da yalnızlaşmak olarak tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşlı Yaşam Kalitesi Modülü Geliştirme Projesine göre, Türkiye’de yaşlıların bağımsızlık boyutu incelenmiş ve Türkiye 22 ülke içerisinde sondan ikinci olarak açıklanmıştır (Akt; Buz, Ertan Koçak ve Gözen, 2018).

Tablo 5: Yaşlıların Katılım İlkesine Yönelik Görüşleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Emeklilik yaşının doğru olduğunu düşünme	Evet	22	22
	Kararsızım	19	18
	Hayır	61	60
	Toplam	102	100
Türkiye’de emeklilik yaşının belirlenmesinde söz sahibi olduğunu düşünme	Evet	6	6
	Kararsızım	8	8
	Hayır	88	86
	Toplam	102	100
Hayat boyu edinilen bilgi ve tecrübelerin genç kuşaklara aktarılması konusunda toplumdan yeterli ilgi ve talebi görme	Evet	33	32
	Kararsızım	19	19
	Hayır	50	49

	Toplam	102	100
Kendi becerilerine, ilgi alanlarına yönelik faaliyetlere katılma	Evet	25	24
	Kararsızım	19	19
	Hayır	58	57
	Toplam	102	100
Yaşlılık politikaları hazırlanırken yaşlılara verilen söz hakkını yeterli bulma	Evet	2	2
	Kararsızım	10	10
	Hayır	90	88
	Toplam	102	100

Araştırmaya katılan 102 katılımcının %22'si emeklilik yaşının doğru olduğunu düşünmekte, %18'i kararsız, %60'ı ise doğru olduğunu düşünmemektedir. Katılımcıların %6'sı Türkiye'de emeklilik yaşının belirlenmesinde söz sahibi olduğunu düşünürken, %8'i kararsızım, %86'sı ise hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %32'si hayat boyu edinilen bilgi ve tecrübelerin genç kuşaklara aktarılması konusunda toplumdan yeterli ilgi ve talebi gördüğünü düşünürken %19'u kararsız, %49'u ise gördüğünü düşünmemektedir. Kendi becerilerine, ilgi alanlarına yönelik faaliyetlere katılabilme durumuna %24'ü evet, %19'u kararsızım, %57'si hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %2'si yaşlılık politikaları hazırlanırken yaşlılara verilen söz hakkını yeterli bulduğunu belirtirken, %10'u kararsız, %88'i yeterli bulmamaktadır.

Literatürdeki araştırmalara bakıldığında yaşlı bireylerin yaşlılık politikalarının hazırlanmasında söz sahibi olma değişkeni ile yaşlıların ilgi ve yeteneklerine uygun etkinliklere katılımını sağlayan uygulamaları yeterli bulma değişkenine verdikleri yanıtların genellikle olumsuz olduğu görülmektedir (Buz, Ertan Koçak ve Gözen, 2018). BM Yaşlılık İlkeleri'nden katılım ilkesinde toplumun bir ferdi olan yaşlı bireylerin kendilerini doğrudan etkileyen politik kararlar alınırken bu sürece dahil olabilmemesinin sağlanması vurgulanmıştır. Yaşlı bireylerin karar mekanizmalarına entegre olması sadece hak temelli değil aynı zamanda sosyal izolasyonu da minimize eden bir olgudur. Politik kararların yanı sıra yaşlıların, gönüllü çalışmalarda yer almaları ve istedikleri takdirde sivil toplum örgütü kurmaları desteklenmelidir. Bu bilince ulaşılması, yaşa duyarlı toplum oluşturulması amacını da hayata geçirecektir (Yanardağ, 2019). IFE'nin (2001) de belirttiği gibi, alzheimer, demans vb. gibi hastalıklara sahip olan, fiziksel ve psikolojik yeti kayıpları yaşayan yaşlıların karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanması güçlük teşkil edebilmektedir. Ancak katılım ilkesi çerçevesinde yaşlıların içinde bulundukları psikososyal durum gözetilerek kendileri ile ilgili karar alma süreçlerinde söz sahibi olmasını amaçlayan politikaların oluşturulması sosyal devlet olmanın gerekliliklerinden biridir.

Yaşlılara yönelik sosyal politika oluştururken öncelikle insani yaklaşımla düşünce üretmek önemlidir. Bu yaklaşım çerçevesinde, yaşlıların toplumdaki varlıklarını insan onuruna yaraşır bir şekilde sürdürmesi gerektiği anlayışı temel alınmalıdır. Bu noktada, yaşlılar yaşadıkları çevrede, madden ve manen katkı sağladıkları toplumun birer katılımcısı olarak, saygı görüp takdir edilmelidirler. Yoksunlukları ve dezavantajları çerçevesinde desteklenmeli, güçlendirilmelidirler. Türkiye toplumu için bu durum aynı zamanda örf ve adetlere uygun olarak ahlaki bir beklenti ve sorumluluğun sonucudur (Altan, 2006).

Tablo 6: Yaşlıların Bakım İlkesine Yönelik Görüşleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Türkiye’de verilen mevcut yaşlı bakım hizmetlerini etkili bulma	Evet	13	13
	Kararsızım	26	25
	Hayır	63	62
	Toplam	102	100
Türkiye’de verilen evde bakım sağlık hizmetlerini yeterli bulma	Evet	14	14
	Kararsızım	35	34
	Hayır	53	52
	Toplam	102	100
Huzurevlerinin koşullarını yeterli bulma	Evet	8	8
	Kararsızım	54	53
	Hayır	40	39
	Toplam	102	100
Fiziksel ve psikolojik sağlığı koruyup sürdürebileceğini düşünme	Evet	61	60
	Kararsızım	13	13
	Hayır	28	27
	Toplam	102	100
Bedensel, zihinsel ve duygusal refah düzeyini en iyi şekilde koruyan sağlık hizmetine erişebildiğini düşünme	Evet	43	42
	Kararsızım	14	14
	Hayır	45	44
	Toplam	102	100
Yaşam kalitesi ve bakımda söz sahibi olma	Evet	65	64
	Kararsızım	13	13
	Hayır	24	23
	Toplam	102	100
Toplumun inançlarına saygılı olduğunu düşünme	Evet	59	58
	Kararsızım	15	15
	Hayır	28	27
	Toplam	102	100

Araştırmaya katılan kişilerin %13’ü Türkiye’de verilen mevcut yaşlı bakım hizmetlerini etkili bulduğunu düşünerek evet cevabını verirken katılımcıların %25’i ise kararsızdır. Katılımcıların %62’si ise mevcut hizmetlerin etkili olmadığını düşünmektedir. Türkiye’de verilen evde bakım hizmetlerini yeterli bulma konusunda ise %14’ü evet, %34’ü kararsızım cevabını vermiştir. Katılımcıların %52’si ise hayır cevabını vererek evde bakım hizmetlerini yeterli bulmadığını

belirtmiştir. Aksayan ve Cimete'nin (1998) çalışmasında yaşlıların çoğunlukla (%63,1) evde bakım hizmetini tercih ettikleri görülmüştür. Yaşlıların büyük bir çoğunluğu (%86,5) bu durumun nedeni olarak aile üyelerinden ayrılmak istememelerini göstermektedir (Karahan ve Güven, 2002, s. 155-159). Bir diğer araştırmada ise “Yaşlılara sunulan evde bakım hizmeti yeterlidir.” ifadesine yaşlılar %17,6 oranında katılıyorum, %29 oranında kararsızım ve %27,2 oranında katılmıyorum cevabını vermiştir (Şahin, 2015). Araştırma bulgularından hareketle belki de burada en dikkat çekmesi gereken sonuç, yaşlıların evde bakım hizmetlerine yönelik kararsızım yanıtının diğer seçeneklere oranla daha fazla işaretlenmiş olmasıdır. Bu bilgiden hareketle toplumda evde bakım hizmetlerine yönelik farkındalık düzeyinin düşük olduğu yorumu yapılabilir. Ancak araştırma bulguları; evde bakım hizmetlerinin yatılı kurum bakımlarına oranla daha fazla tercih edildiğini göstermektedir.

Huzurevi koşullarının yeterli olduğunu düşünme değişkeninde ise katılımcıların %8'i evet, %53'ü kararsızım ve %39'u hayır cevabını vermiştir. Bu konuda yapılan bir araştırmada “Yaşlılara Sunulan Huzurevi Hizmeti koşullarını Yeterlidir” ifadesine %12,7 katılıyorum, %37 kararsızım, %20,5 katılmıyorum cevabı verilmiştir (Şahin, 2015). Huzurevleri, yaşlıların geleneksel aile yapısından farklı bir ortama adım attığı, aile içerisindeki saygın ve otorite sahibi konumunun değişime uğraması sonucu çeşitli adaptasyon problemleriyle karşılaşabildiği bir ortamdır. Kurum bakımındaki yaşlıların yaşamları üzerindeki kontrolünün azalmasıyla birlikte bir kriz dönemi yaşanabilmektedir. Kriz döneminde yaşlı bireyleri güçlendiren fiziksel, duygusal ve toplumsal kaynaklar azalmaktadır. Bu durumda yaşlı bireylerin önceden deneyimlemiş olduğu seçenekler üzerinden çözüme ulaşamadığı görülmektedir. Aynı zamanda ruh sağlığı açısından riskli grupta olan yaşlılarda yaşamdan soyutlanma, hoşnutsuzluk, değersizlik gibi duygularla birlikte yoğun kişisel problemlerle karşılaşmaktadır (Karataş, 1990, s. 105-114). Öztöpe ve diğerlerinin (2008) huzurevinde kalan yaşlılar ile yaptıkları bir diğer araştırma sonucuna göre, yaşlılar huzurevlerinde kendilerini soyutlanmış hissetmekte, yalnızlık ve tükenmiş duygularına kapılabilmektedir. Yaşlıların beslenme ve temizlik gibi konularda huzurevi koşullarından memnun olmalarına karşın kendi evlerinde kalmayı tercih ettikleri bu çalışmada elde edilen sonuçlar arasındadır (s. 39-49).

Ankara ilinde Onat (2004) tarafından yapılan araştırmada; 1300 yaşlıya ulaşılmış yaşlıların büyük çoğunluğu (%91,7) huzurevinde kalmayı istemediklerini belirtmiştir. Subaşı (2001) Ankara/Çankaya'da 1055 hanede 18 yaş üstü bireylerin yaşlı bakımı konusundaki görüşlerine başvurmuşlardır. Araştırmada yer alanların 4/3'ü kendine bakamayacak yaşlılara evlatlarının bakması ve bakılacak yerin yaşlı bireyin kendini ait hissettiği evi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde bu araştırma bulgusunda da huzurevi koşullarının yeterliliğine yönelik yaşlıların genellikle kararsız olduğu veya olumsuz düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Evde bakım hizmetlerine yönelik algı ise daha olumludur.

Fiziksel ve psikolojik sağlığı koruyup sürdürebileceğini düşünme değişkeninde de 102 katılımcının %60'ı evet, %27'si hayır derken %13'ü ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Diğer bir değişken olan bedensel, zihinsel, duygusal refah düzeyini en iyi şekilde koruyan sağlık hizmetlerine erişebildiğini düşünme değişkeninde ise %42'si evet, %14'ü kararsızım ve %44'ü hayır cevabını vermiştir. Bu konuda yapılan diğer bir araştırmada “Yaşlının fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik halinin sağlanması ve sürdürülebilmesinin bakım hizmetleri verilirken göz önünde bulundurulduğu” ifadesine katılımcılar %59 oranında katıldıkları belirtilmiştir. (Buz, Ertan Koçak ve Gözen, 2018)

Katılımcıların %64'ü yaşam kalitesi ve bakımlarında söz sahibi olma konusuna evet cevabını verirken %13'ü kararsızım ve %23'ü hayır cevabını işaretlemiştir. Yaşlılıkta sadece uzun bir ömür değil, yaşam kalitesi ve doyumu da büyük bir önem taşır. Bu nedenle yaşlı bireyler ile ilgili politikalarda yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmelidir. Yaşam kalitesi sadece temel gereksinimlerin karşılanması değil, bunu yanı sıra bireyin psikolojik ve sosyal olarak yeterliliğinin sağlanması anlamlarını da ifade etmektedir. 2011 yılında yapılan Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması sonucuna göre, ulaşılan 4000 yaşlı bireyin % 10.4'ü yaşam kalitesini düşük, % 59.8'i orta ve %29.8'i yüksek olarak belirtmiştir (Aközer ve diğerleri, 2011).

Araştırmada toplumun inançlarına saygılı olduğunu düşünme değişkeninde ise 102 katılımcının %58'i evet, %15'i kararsızım, %27'si ise hayır cevabını vermiştir. Yaşlılıkta zihinsel ve fiziksel faaliyetlerin yavaşladığı biyolojik bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yavaşlayan zihinsel ve fiziksel faaliyetler yaşlı bireylerin toplum tarafından muhtaç birey olarak görülmesine neden olur. Yaşlı bireylere saygı bu muhtaç durumlarından değil, zaten bu saygıyı birey olarak hak ettiklerinden gösterilmelidir. Türkiye 'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması'na göre yaşlı bireyler %55.75 oranında toplumdan saygı gördüklerini düşünmektedir. Devlet ve belediye kuruluşlarından görülen saygı oranı ise yaklaşık %50'ye düşmektedir (Aközer ve diğerleri, 2011).

Tablo 7: Yaşlıların İtibar ve Kendini Gerçekleştirme İlkelerine İlişkin Görüşleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Yaşlıların sömürüden, fiziksel ve zihinsel istismardan uzak tutulduğunu düşünme	Evet	24	23
	Kararsızım	22	22
	Hayır	56	55
	Toplam	102	100
Diğer insanlarla eşit muamele gördüğünü düşünme	Evet	51	50
	Kararsızım	17	17
	Hayır	34	33
	Toplam	102	100
Yaşanan çevrede etraftaki kişilerden saygı gördüğünü düşünme	Evet	85	83
	Kararsızım	4	4
	Hayır	13	13
	Toplam	102	100
Toplum yapısındaki değişme ve gelişmelerden olumsuz etkilenildiğini düşünme	Evet	86	84
	Kararsızım	5	5
	Hayır	11	11
	Toplam	102	100
Hizmetlerin adil dağıtıldığını düşünme	Evet	8	8
	Kararsızım	7	7

	Hayır	87	85
	Toplam	102	100
Yaşanılan çevrede hizmetlere erişimde gelir düzeyi farklılıklarının önemli olduğunu düşünme	Evet	95	93
	Kararsızım	2	2
	Hayır	5	5
	Toplam	102	100
Türkiye’deki yaşlılara yönelik düzenlenen sanatsal ve kültürel faaliyetleri yeterli bulma	Evet	9	9
	Kararsızım	25	24
	Hayır	68	67
	Toplam	102	100

Araştırmaya katılan 102 katılımcının %23’ü yaşlıların sömüründen, fiziksel ve zihinsel istismardan uzak tutulduğunu düşünme konusuna evet cevabını vermiştir. %55’i bu soruyu hayır olarak cevaplarken, %22’si ise kararsız olduğunu dile getirmiştir. Artan (2013)’ın 93 katılımcı ile İstanbul ilindeki bazı huzurevlerinde yapmış olduğu “Aile İçi İstismar” konulu araştırmada yaşlıların maruz kaldığı sözel hakaretler neticesinde en fazla psikolojik istismar gördükleri (%30,69), bunu takip eden istismar çeşidinin yaşlının parasını zorla alma ya da parasına el koyma ile ekonomik istismar (%27,27) olduğu, katılımcıların son olarak (%23,86) fiziksel şiddete maruz bırakıldığı görülmüştür. Yaşlıların bu soruya verdikleri yanıt, onların fiziksel veya zihinsel istismar konusundaki bilgi düzeylerinden de etkilenmektedir. Ancak alan yazın bilgisine paralel olarak bu araştırmada da iletilen “Fiziksel ve Zihinsel İstismardan Uzak Tutulduğunu Düşünme” sorusuna verilen hayır yanıtlarının yüksek çıkması oldukça kritik bir bulgudur.

Diğer insanlarla eşit muamele gördüğünü düşünme sorusunda katılımcıların %50’si evet, %17’si kararsızım, %33’ü ise hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %83’ü evet cevabını vererek yaşadıkları çevredeki kişilerden saygı gördüğünü belirtmiştir ve %4’ü kararsızım, %13’ü ise hayır cevabını vermiştir. Bu konuda yapılan diğer bir araştırmada katılımcıların “Yaşlılara toplum tarafından itibar gösterilmektedir” ifadesine %34 oranında katıldıkları belirtilmiştir (Buz, Ertan Koçak ve Gözen, 2018). Bu değişkenlere verilen yanıtlar, katılımcıların itibar ve saygı görme algıları ile de yakından ilgilidir. Yaşlılar ile yapılan araştırmada; yaşlılar çok yüksek oranda (%83) çevrelerinden saygı gördüklerini bildirirken, meslek elemanları ile yapılan benzer bir araştırmada yaşlıların itibar görme durumu daha düşük oranda (%34) onaylanmıştır.

Diğer bir değişken olan toplum yapısındaki değişim ve gelişmelerden olumsuz etkilendiğini düşünme kısmında katılımcıların büyük bir kısmı (%84) bu değişim ve gelişimlerden olumsuz etkilendiğini belirtmiş olup, %11’i bu soruyu hayır olarak cevaplandırmıştır. %5’lik bir kısım ise kararsızdır. Dünya Sağlık Örgütü’nün yaşlılık kavramını “bireyin kontrolü dışında gelişen olaylara, çevresel değişimlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azaldığı dönem” olarak tanımlaması doğrultusunda yaşlı bireylerin diğer gelişimsel dönemlere oranla toplumsal değişimlerden olumsuz etkilenecek adapte olmakta güçlük yaşayabileceği görülmektedir (Çağlar, 2014).

Dünya genelinde yaşlı birey popülasyonunun artmasıyla birlikte yaşlılık dönemi yaşamın önemli bir kısmını ifade eder hale gelmiştir. Türkiye’de yaşlı nüfusun artmasına ek olarak, kentleşmeyle birlikte bakım ihtiyacı olan yaşlıların bakımı konusunda -öncelikle aile içerisinde olmak üzere- belirsizlik yaşandığı görülmektedir. Belirsizlikler sonucu oluşan ihtiyaçların sosyal politikalarca karşılanamaması ise yaşlıların toplumdaki değişim ve gelişmelerden olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Buna ek olarak teknolojik gelişmelerin etkisiyle bilgi eskiye nazaran erişebilir bir konuma gelmiştir (Bulduk, 2014). Bu değişim ise yaşlı bireylerin deneyimlerini ve bilgilerini gelecek nesillere aktarma konusunda, yaşlıların daha az kaynak alınmasına yol açabilir. Yaşlıların bu sebepten de toplumsal değişimlerden olumsuz etkilendiği yorumu yapılabilir.

Hizmetlerin adil dağıtıldığının sorgulandığı değişkende evet diyen katılımcı yüzdesi %8, hayır diyen katılımcı yüzdesi %85 ve kararsızlığını dile getiren yüzde ise %7’dir. Yaşanılan çevrede hizmetlere erişimde gelir düzeyi farklılıklarının önemli olduğunu düşünme konusunda katılımcıların büyük çoğunluğu (%93) evet, %2’si kararsızım ve %5’i hayır cevabını verdiği tespit edilmiştir. Gelir düzeyi ve eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte yaşlılar aktif yaşama eğilimi göstermektedir. Bu doğrultuda yaşlılar; düzenli olarak seminer, sergi, internet, tiyatro, mesleki eğitimler gibi hizmetlere daha kolay katılım gösterebilmekte ve spor faaliyetlerini de (tenis, yüzme vb.) sürdürebilmektedir. Gelir düzeyinin hizmetlere erişim noktasında engel teşkil etmemesi için yaşlıların ücretsiz hizmet beklentisi bulunmaktadır (Müftüler, 2018).

102 katılımcıdan %9’u Türkiye’deki yaşlılara yönelik düzenlenen sanatsal ve kültürel faaliyetleri yeterli bulma değişkenine evet, %24’ü kararsızım ve %67’si hayır cevabını vermiştir. Bu sonuçtan hareketle yaşlı bireylerin topluma katkılarının kabul edilmesi, sanatsal kültürel yönden desteklenmesi, yaşadıkları çevrede sosyal ortamlara ulaşip saygı görmesi gerekmektedir (Bahar ve diğerleri, 2009). Oysa araştırmada 102 katılımcının 68’inin kültürel ve sanatsal faaliyetleri yetersiz bulduğu ve kendini gerçekleştirmeye yönelik etkinliklere yeterince katılamadıkları görülmektedir.

Yaşam koşullarının yetersizliğinin üstesinden gelmek yaşlı bireylerin yüzleştiği temel sorunlardan biridir. Gelir düzeyi ile hizmetlere erişim arasındaki doğru orantı yoksul yaşlı bireylerin hayat kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Yaşlı bireylerin karşılaştıkları temel insan hakları sorunları ile mücadele etmek için hizmetlerin tüm yaşlılar tarafından erişilebilir olması ve yasalarca güvence altına alınması gerekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmalar sonucunda yaşlı bireylerin BM Yaşlılık İlkeleri doğrultusunda sahip oldukları *bağımsızlık hakkı konusunda* olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların büyük bir oranı bulundukları çevrede kendilerini güvende hissetmekte ve temel gereksinimlerini karşılayabilecek gelire sahip olduğunu düşünmekte ve yeterli yiyecek, su, barınak ve sağlık hizmetlerine erişebilmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu çalışma fırsatına sahip ve çalışabilir durumda olmaları halinde çalışmayı düşünmektedir. Katılımcıların çoğu sosyal destek ve devletten gelir yardımı almadığını belirtmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı kendi kendine yetemediği noktada destek almaya açık olduğunu ve yaşamını devam ettirebilecek hak ve hizmetlere erişebildiğini belirtmiştir. Ancak yaşlı bireylerin sahip olduğu bu haklar ile ilgili bilgi düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Bu noktada yaşlı bireylerin sahip olduğu haklar onlara eksiksiz aktarılmalıdır. Yaşlıların özellikle kendilerini ilgilendiren konularda katılımları sağlanmalıdır. Yaşlılara kendilerini geliştirebilecek fırsatlar sunulmalıdır.

Yaşlıların –istedikleri takdirde- istihdam içinde kalması ve yaşlılara yönelik iş olanaklarının artırılması önerilmektedir. Böylece yaşlılar gelir getirici bir işe sahip olarak gereksinimlerini karşılayabilecek ve güçlenebilecektir.

Araştırma sonucunda yaşlı bireylerin BM Yaşlılık İlkeleri doğrultusunda sahip oldukları *katılım hakkını* yeterince gerçekleştiremedikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğu emeklilik yaşının doğru olmadığını düşünmekte ve karar alma süreçlerinde söz sahibi olmadığı görüşündedir. Emeklilik yaşının, herkesi ortak paydada buluşturma amacıyla, yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Katılımcıların çoğunun bilgi birikimlerini ve fikirlerini genç kuşaklara aktarma konusunda yeterli ilgi ve talebi göremediği saptanmıştır. Bu noktada toplum yapısındaki değişimlerin kuşaklar arasındaki etkileşimi de etkilediğini söylemek mümkündür. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun potansiyellerini açığa çıkarıp kullanabileceği faaliyetlere erişemediği ve yaşlılara yönelik politikalar hakkında söz sahibi olmadığı görülmüştür. Çeşitli nedenlerle yaşlıların yeterince topluma ve kendilerine yönelik faaliyetlere katılımlarının yetersiz olması yaygın bir düşünce olarak saptanmıştır. Yaşlı bireylerin toplum içindeki var oluşunu artırmak ve sosyal işlevselliklerini sağlamak oldukça önemlidir. Bu sebeple yaşlılık politikalarında bireylerin istek ve düşüncelerinden hareketle düzenlemeler yapılmalıdır. Uygulayıcı olarak yaşlılık alanında çalışan meslek elemanlarının da bu alanda bilgi ve eğitime sahip olması gerekmektedir. Türkiye’de pek çok alanda gençlik projeleri yürütülmektedir. Bunun yanı sıra yaşlı bireylere yönelik projelerin sayısı da artırılmalı, yaşlı bireylerin bu projelere hem katılımı sağlanmalı hem de istekleri bu yolla duyurulmalıdır.

Araştırma sonucunda BM yaşlılık ilkelerinden *bakım ilkesi* ile ilgili, katılımcıların çoğunluğunun Türkiye’deki mevcut yaşlı bakım hizmetlerini yeterli bulmadıkları görülmektedir. Araştırmada katılımcıların bir kısmı huzurevi koşullarını yeterli bulmadığını belirtirken büyük bir kısmı da bu koşullarla ilgili herhangi bir fikre sahip olmadığını belirtmiştir. Yaşlıların kurum bakımı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması yaşadığı mevcut ortamı bırakmak istememesinden veya bu konu hakkında bilgilendirme çalışmalarının yetersiz olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla yaşlı bireylerin yaşlı bakım sistemleri ile ilgili daha fazla bilgilendirilmesine yönelik çaba gösterilmelidir.

Yatılı kurum bakımı hizmetlerinin yanı sıra, evde bakım hizmetinin yaşlılar için bedensel, zihinsel ve sosyal anlamda yeterli hale getirilmesi de gerekmektedir. Yaşlıların ev ortamında daha uzun süre sağlıklı yaşayabilmeleri için çalışmalar arttırılmalıdır. Evde bakım hizmetlerinde görevli olan meslek elemanlarının yaşlıları evlerinde belirli aralıklarla ziyaret etmeleri, gerekli hallerde ev içi düzenleme çalışmaları da yapmaları gerekmektedir. Yapılan araştırmada yaşlı bireylerin kendi yaşam kaliteleri ve bakımlarında söz sahibi olmadıkları, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyup sürdürebileceklerini düşünmedikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda, “yerinde yaşlanma” kavramı işlevsellik kazanmalı, bakım desteği ile evinde kalmak isteyen yaşlı bireyler, sağlığı ve her türlü iyilik hali gözetilerek desteklenmelidir. Bunun yanı sıra yaşlılara haklarının ne olduğunu anlatmak ve onların kaynaklarla buluşmasını sağlamak oldukça önemlidir. Hak talep eden yaşlı, aktif yaşlanan bir yaşlı anlamına da gelmektedir. Bu bilgiden hareketle, yaşlılarla hak temelli çalışmalar yürütülmelidir. Yaşlı bakım hizmetlerine erişim konusunda, toplumda bilgi eksikliğinin giderilmesi adına medya kanalları aracılığıyla hizmetlere ulaşmanın anlaşılır bir şekilde yaşlı bireylere ve çevrelerine anlatılması, hizmetlerin duyurulması sağlanmalıdır.

Bakım konusu ile ilgili üzerinde durulması gereken diğer bir durum bakım verme sorumluluğunun aile üyeleri ve özellikle de kadınların sorumluluğunda olmasıdır. Yaşlılara yakın çevreleri tarafından bakım verilmesi fiziksel ve psikolojik olarak yaşlıların iyilik halini olumlu etkilemesine rağmen, yapılan çalışmalarda bakım verenlerin bazı sorunlarla karşı karşıya kaldıkları gözlenmektedir (Bahar ve Parlar, 2007, s. 32-39). Dramalı ve arkadaşlarının (1998) evde bakımı içeren çalışmalarında bakım verenlerin %89'unun kadın ve %56'sının eş olduğu bitirilmektedir. Altun'un çalışmasında (1998) ise bu oranlar sırasıyla %78 ve %34 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre ülkemizde evde bakım verme sorumluluğunun daha çok kadınlara yüklendiği ve ataerkil düşünceye göre şekillendiği sonucuna ulaşılmaktadır (Bahar ve Parlar, 2007). Bu bilgidan hareketle yaşlıların kurum bakımlarına oranla daha çok tercih ettikleri bir hizmet olan evde bakım hizmetinin yalnızca evde bakım maaşı yöntemine dönüştürülmemesi ve hizmet çeşitliliğinin artırılması gerekmektedir.

Araştırma sonucunda BM yaşlılık ilkelerinden *itibar ve kendini gerçekleştirme ilkesi* ile ilgili, yaşlıların; toplumdan deneyimlerine, yaşanmışlıklarına saygı gösterip bu deneyimleri, bilgileri toplumla paylaşmaları, aktarmaları için talep görme beklentisi içinde oldukları görülmüştür. Yaşlılar değişen dünya düzeninden, mevcut bilgilerinin işlevselliğini yitirmesinden olumsuz anlamda etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Toplumun inanç sistemindeki olumsuz değişim yaşlıları çoğunlukla inançlarına saygı duyulmadığı düşüncesine itmiştir. Bunlara ek olarak katılımcıların düşüncelerinin toplumdaki diğer bireylerle eşit muamele görmediği yönünde olduğu tespit edilmiştir. Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkelerine göre gelir durumunun hizmetlere ulaşmada belirleyici bir etken olmaması gerekirken yapılan görüşmeler sonucu yaşlı bireyler, onlara verilen hizmetlere ulaşmalarında gelir durumunun negatif yönde epey etkili olduğunu ve bu hizmetlerden adil bir şekilde yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir. Günlük hayatta yaşanan her türlü stres ve kaygı verici olay insanları olumsuz yönde etkiler. Araştırmadaki katılımcıların da toplumda yaşanan bu tür olaylardan büyük ölçüde etkilendiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bireylerin bu tür olayların aksine onlara kaliteli bir yaşam sunacak, potansiyellerini geliştirmelerini sağlayacak türlü sosyal etkilere dahil edilmesi gerekmektedir. Fakat katılımcıların cevaplarına bakıldığında bu durumun tam tersi olduğu görülmekte, katılımcılar yaşlılara sunulan sanatsal ve kültürel faaliyetleri yeterli bulmadıklarını dile getirmektedirler. Gençleri ve yaşlıları ortak paydalarda buluşturacak, aktarımlarını ve iletişimlerini kolaylaştıracak etkinlikler düzenlenmelidir. Yaşlılara sunulan sosyal etkinlikler genelde turistik gezi ve bazı dinletilere katılım ile sınırlı kalmıştır. Verilen bu hizmetlerin çeşitliliğini sağlamak amacı ile yaşlılardan öneri alınmalı ve bu öneriler neticesinde yaşlılara sunulan etkinlik çeşitliliği artırılmalıdır. Yaşlı bireylerin toplumda ve kendi özel hayatlarında yaşadıkları problemler neticesinde karşılaştıkları sinir, stres, kaygı gibi durumlarla başa çıkma becerilerinin gelişimi için onlara ihtiyaçları doğrultusunda güçlendirme eğitimleri verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2014), BM Yaşlılık İlkeleri. <https://ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/mevzuat/uluslararası-mevzuat/> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 09.05.2020
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2019), Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://ailevecalisma.gov.tr/eyhgm> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 08.06.2020

- Akarsu, B.; Akarsu, B., (2019), Bilimsel Araştırma Tasarımı: Nicel, Nitel ve Karma Araştırma Yaklaşımları, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Aközer, Mehmet; Nuhurat, Cenap; Say, Şebnem, (2011), “Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması”. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 27/27, s. 103-128.
- Aksayan S.; Cimete, G.; (1998), Kronik Hastalıklı Bireylerin Evde Bakım Gereksinimleri, Olanakları ve Tercihleri, I. Ulusal Evde Bakım Kongresi Özet Kitabı, İstanbul.
- Altan, Ömer Zühtü, (2006), Sosyal Politika, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Arpacı, Fatma, (2016), “Geçmişten günümüze yaşlılık”, (Ed. H. Ceylan), Yaşlılık Sosyolojisi, Nobel Yayınları, Ankara.
- Artan, Taner, (2013), “Huzurevinde Kalmakta Olan Yaşlılarda Aile İçi İstismar”, Toplum ve Sosyal Hizmet, Y.24, S. 2, s. 109-121.
- Aslan, Gamze, (2004), Değişen toplumsal konum örneği: Yaşlılık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Bahar, Aynur; Parlar, Serap, (2007), “Yaşlılık ve Evde Bakım”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2, 4, s. 32-39.
- Bahar, Aynur; Savaş, Haluk Asuman; Parlar, Serap, (2009) “Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 12, s. 94-95.
- Bilir, Nazmi, (2004), Yaşlılık ve Halk Sağlığı. İçinde: Yaşlılık Gerçeği, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara.
- Bulduk, Emre Özgür, (2014), “Yaşlılık Ve Toplumsal Değişim”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18, 2, s. 53-61.
- Buz, Sema; Ertan Koçak, Yasemin; Gözen, Özlem, (2018), “Türkiye’de Yaşlılara Sunulan Hizmetlerin Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Ankara Örneği” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Y. 6, S. 77, s. 388-410.
- Çağlar, Türkan, (2014), “Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Yaşam Merkezi Örneği”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi. Y. 25, S. 2, s. 148-149.
- DSÖ, Dünya Sağlık Örgütü, (2018), Defining Old. [www.gebam.hacettepe.edu.tr](https://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/#:~:text=Defining%20old&text=This%20transition%20in%20livelihood%20became,and%2075%20years%20for%20omen adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 01.06.2020.</p><p>Ekiz, Durmuş, (2003), Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş: Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri, Anı Yayıncılık, Ankara.</p><p>GEBAM, Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi, (2020), <a href=) adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2020.
- IFE, Jim, (2001), Human Rights and Social Work, Green Giant Press, Singapore.
- Çeliköz, Nadir, (2014), Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri. Erişim adresi: file:///C:/Users/Hp/Desktop/NICEL_VE_NITEL_ARASTIRMA_YONTEMLERI.pdf. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

- Kalaycıoğlu, S.; Tol, U. U.; Küçükural, Ö.; Cengiz, K., (2003) Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Karahan, Azize.; Güven, Seval, (2002), “Yaşlılıkta Evde Bakım”, Geriatri, Y. 5, S. 4, s. 155-159.
- Karataş, Sultan, (1990). “Yaşlılıkta Yaşam Doyumu ve Etkileyen Etmenler”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, Y. 8, S. 1, s. 105-114.
- Konak, Akın, Çiğdem, Yasemin, (2005). “Yaşlılık olgusu: Sivas Huzurevi Örneği”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 29, S. 1, s. 23-63.
- Köroğlu, Muhammed Ali; Köroğlu, Cemile Zehra, (2016), “Değişen Yaşlılık Olgusu ve İslamî Perspektiften Değerlendirilmesi”, The Journal of Academic Social Science Studies, S. 248, s. 229-240.
- Kuş, Elif, (2012), Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Mavili, Aliye, (2015), “Yaşlılık, Yaşlanma ve Sosyal Hizmet”, (Ed. H. Ceylan). Modern Hayat ve Yaşlılık, Nobel Yayınları, Ankara.
- Mazlum, Muhammed Mehmet; Atalay, Ayşegül, (2017), “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönteminin Belirlenmesi”, Route Educational and Social Science Journal, Y. 4, s. 1-21. doi:10.17121/ressjournal.705.
- Mevzuat Web Sitesi, (1983), Sosyal Hizmetler Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 09.05.2020
- Müftüler, Habibe, (2018), “Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği.”, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, s. 110-112. Erişim adresi: <http://static.dergipark.org.tr/article-download/fd9a/08b1/15df/5ba21303ceb2b.pdf>
- Nazlıer Keser, Ecem Naz, (2020), “Yaşlı Bakım Uygulamalarındaki Etik Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, Toplum ve Sosyal Hizmet, Y. 31, S. 1, s. 303-333.
- Onat, Ümit, (2004), Yaşlanma ve Sosyal Hizmet. Yaşlılık Gerçeği, Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara.
- Özben, Şüheda, (2008), “Yaşlılarda Umutsuzluk” Dokuz Eylül Üniversite Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, S.23, s. 136-151.
- Özel İhtisas Komisyonu, (2018), Yaşlanma, Ankara, Kalkınma Bakanlığı.
- Öztek, Z.; Kubilay, G., (2008), Toplum Sağlığı Hemşireliği, PALME Yayıncılık, Ankara.
- Öztop, Hülya; Şener, Arzu; Güven, Seval, (2008), “Evde Bakımın Yaşlı ve Aile Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, S.1, s. 39-49.
- Patton, Michael Q., (2014), Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Çev., Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), Pegem A Yayınları, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı, (2015), Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020. <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/508> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 08.05.2020.

- Sağlık Bakanlığı (2016). Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik. <https://www.saglik.gov.tr/TR,10474/evde-bakim-hizmetleri-sunumu-hakkinda-yonetmelik.html> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 08.06.2020
- Subaşı, Nüket, (2001), Ankara İli Çankaya İlçesinde “Evde Bakım Durumu” Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Şahin, Hasan, (2015), Yaşlılık Algısı ve Yaşlılara Sunulan Kurumsal Hizmetler Farkındalığı Üzerine Bir İnceleme: Erzurum İli Örneğinde, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> adresinden erişildi.
- The Office of the High Commissioner for Human Rights (1991) United Nations Principles for Older Persons. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx> adresinden erişildi.
- Tufan, İsmail, (2006), Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Yeni Bir Bakım Kültürü, Gero Yayınları, Antalya.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiklerle Yaşlılar, 2018 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30699>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). Hayat Tabloları. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30712> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 09.05.2020
- Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı 2007, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Erişim: 3.4.2009, www.ekutup.dpt.gov.tr
- Vardar, İ. (2016). Tarihsel Süreçte Yaşlılık. <https://prezi.com/g-zcqxh5w0vq/tarihsel-surecte-yasllk/> adresinden erişildi. Erişim Tarihi: 08.06.2020.
- Yahyaoglu, Recai, (2013), Yaşlanma ve Zaman Algısı, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yanardağ, Umut, (2019), “Yaşlılarla Hak Temelli Çalışma”, (Ed. Umut Yanardağ, Melek Zubaroğlu Yanardağ), Yaşlılık ve Sosyal Hizmet, Nika Yayınevi, Ankara.
- TDK, Türk Dil Kurumu, (2018), Yaş güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c055fd88d7205.03617136.